

Zeist

**OPEN
MONUMENTENDAG**

**VRIENDEN
LOTERIJ**
WIN MEER, BELEEF MEER

**Toegang
gratis**

**9/10
SEPT
2023**

Je bent
welkom op plekken
die anders vaak
gesloten blijven
voor publiek.

Geniet op
allerlei
locaties van
culturele
activiteiten.

www.openmonumentendag.nl/zeist

Voorwoord

Op 9 en 10 september doet Zeist mee aan de jaarlijkse Open Monumentendagen. Ik nodig u graag uit om deze dagen kennis te maken met het schitterende erfgoed binnen onze gemeentegrenzen. Erfgoed waar we samen trots op mogen zijn!

Tijdens het Open Monumentendagweekend bent u welkom op meer dan 40 locaties die anders vaak niet toegankelijk zijn voor publiek. U vindt op deze website het volledige aanbod.

Ik bedank Geheugen van Zeist voor de uitstekende organisatie. Het is goed om te zien dat de verschillende erfgoedpartners binnen deze koepel hun krachten bundelen om de mooie verhalen over de geschiedenis van Zeist aan u te vertellen. Daarnaast spreek ik mijn dank uit aan Stichting CultuurZeist die ook dit jaar weer zorgt voor de culturele aankleding van diverse monumenten.

Ik dank ook graag alle eigenaren en gebruikers van de opengestelde monumenten én alle vrijwilligers voor hun medewerking aan de Open Monumentendagen.

Zeist is een prachtige gemeente, ook op het gebied van historie. Ik wens u veel plezier!

Walter van Dijk

Wethouder Cultureel Erfgoed en monumenten

Welkom bij de Open Monumentendagen!

Binnen de gemeente Zeist zijn verschillende erfgoedorganisaties actief. Deze werken samen onder de naam Geheugen van Zeist. Hoogtepunt zijn de Open Monumentendagen in september, waarin we het verleden van Zeist voor het voetlicht brengen.

Op zaterdag 9 en zondag 10 september ben je van harte welkom op plaatsen die vaak niet toegankelijk zijn voor publiek. Bij vele monumenten kun je bovendien genieten van extra activiteiten.

In dit boekje vind je overzichtskaarten en de beschrijving van alle deelnemende monumenten. Het beeldmateriaal is afkomstig uit de archieven van de erfgoedpartners of van de eigenaren/gebruikers van de monumenten. Het boekje is bedoeld als ondersteuning voor mensen die de achtergrondinformatie liever van papier lezen dan op een smartphone of tablet. Tegelijkertijd is het een mooi naslagwerk voor later.

Alle monumenten zijn open tussen 11:00 en 16:00 uur, tenzij anders aangegeven. Het volledige en actuele programma is te vinden op www.openmonumentendag.nl/zeist. Hier staan ook eventuele bijzonderheden per locatie of onverhoopte aanpassingen in het programma. Als je vóór vertrek de website checkt, sta je niet voor verrassingen.

Heel veel plezier!

Peter de la Mar

Projectmanager Geheugen van Zeist

Peter de la Mar en Koen Wilgehof heten je namens alle partners van harte welkom!

1. Slot Zeist (Zinzendorflaan 1)

ZO 10-9

In 1677 koopt Willem Adriaan van Nassau-Odijk de Heerlijkheid Zeist. Hier ontwikkelt hij een prachtig lustoord dat zijn weerga in de Nederlanden nauwelijks kent, het 'Versailles van de Lage Landen': Slot Zeist.

Voor Van Nassau-Odijk heeft Zeist vele voordelen. Er zijn goede jachtgronden in de buurt en de aankoopprijs is laag, omdat de Staten van Utrecht na het Rampjaar 1672 dringend geld nodig hebben. Bovendien kent Willem Adriaan de omgeving goed, want zijn familie is al eigenaar van kasteel Beverweerd bij Werkhoven. Maar misschien wel het belangrijkste pluspunt is dat Zeist ongeveer halverwege de route ligt tussen Den Haag en Paleis Het Loo van stadhouder Willem III. Zo is Willem Adriaan verzekerd van belangrijke gasten die bij hem overnachten.

In en om het Slot is op zondag van alles te doen:

- De gidsen van Gilde Zeist nemen je de hele dag door mee naar de grandeur van toen. Dwaal mee door de stijlzalen en luister naar de fascinerende verhalen over de vroegere bewoners.
- In het souterrain is de vaste expositie Het Verhaal van Slot Zeist te bezoeken.
- In het Theater Slot Zeist, de Nassau-Odijkzaal en de Huydecoperzaal vinden om 13:00, 14:00 en 15:00 uur toneelvoorstellingen plaats. Voor deze voorstellingen is (gratis) reserveren noodzakelijk via theaterslotzeist.nl.
- Op het Slotplein word je tussen 12:00 en 16:00 cultureel vermaakt door troubadour André Schreiber, jongleur César Léger, muzikant Albertjan Haan en het kindertheater van Ina Geisler (www.kunstkaravaanzeist.nl).
- Je kunt vanaf het Slotplein rechts door het Slot heen en direct de tuin in naar het Slottuintheater. Daar ben je welkom bij diverse optredens:
 - 12:30 uur: dansstudio Olga van Koningsbrugge
 - 13:00 uur: Zeister Kamerkoor
 - 13:30 uur: dansstudio Olga van Koningsbrugge
 - 14:00 uur: Zeister Kamerkoor
 - 14:30 uur: Kobadji Djembé (www.kobadji.nl)
 - 15:15 uur: Close (Fleetwood Mac tribute band)

Duizelt het je qua locaties? Geen probleem. Op het voorplein word je op de dag zelf hartelijk ontvangen en verder geholpen.

2. Godsakker (Zinzendorflaan 2)

ZA 9-9

ZO 10-9

Na de vestiging van de Hernhutters in Zeist sterft in 1747 het eerste lid: Anna Hasselman, een vierjarig meisje. Slotheer Cornelis Schellinger geeft toestemming om haar te begraven aan de rand van een vijver in zijn 'voortuin'. Dit wordt het begin van de huidige Godsakker, de oudste buitenbegraafplaats van Nederland. Aan de ene zijde van het middenpad liggen aanvankelijk de mannen (broeders) en aan de andere kant de vrouwen (zusters). Volgens de Broedergemeente is iedereen gelijk. Daarom zijn de grafstenen vrijwel identiek. Bovendien liggen alle stenen plat in het gras. Dit sluit aan bij het Hernhutterbeeld van de hemel als groen paradijs.

In de eerste jaren is er nog geen officiële toestemming voor het begraven. De kerkgemeenschap gaat in die jaren dan ook voorzichtig te werk om geen opschudding te veroorzaken. De kist wordt in kleine kring begraven, terwijl de gemeenteleden achterblijven in de kerk en het zingen voortzetten. Helaas geeft dit 'stille begraven' tegenstanders van de toestemming juist een extra aanleiding om te protesteren. De Broedergemeente zou haar doden in het geheim begraven en daarbij geen vreemdelingen toelaten...

De graven op de Godsakker zijn eeuwig. Ze spelen jaarlijks een rol tijdens de Paasprocessie, een belangrijke traditie die sinds 1756 gelovigen verbindt. Je wordt van harte uitgenodigd om eens te komen kijken op deze plek die historie ademt. Heb je vragen? Dan kun je deze stellen aan de gidsen in de Grote Kerkzaal, iets verderop.

De Godsakker van de Broedergemeente

3. Grote Kerkzaal Broedergemeente (Zusterplein 12)

ZA 9-9

ZO 10-9

De kerk van de Broedergemeente is in 1768 gebouwd als schuilkerk. Daarom zijn de ramen aan de achterzijde gesplitst in schijnbaar twee verdiepingen en suggereren de drie deuren aan de voorzijde dat het om meerdere woonhuizen gaat.

In de beginjaren zit er om dezelfde reden geen luidkloktorentje op het dak. Bovendien vindt men in die tijd dat torentjes zijn voorbehouden aan de Hervormde Kerk en is het pand zonder torentje een mooie tegenhanger van het Schellingerhuis aan de overkant. Pas in 1853, het jaar van de kerkemancipatie, wordt het bij wet toegestaan om een eigen kerkklok te luiden. Op de windvaan staat dan ook 1853, bekroond door een Hernhutterster.

De zaal is gelijk aan de kerkzaal in Herrnhut. Het interieur is grotendeels wit en verwijst naar de kleur van de opstanding. Zie je trouwens het hoogteverschil tussen de kerkbanken links en rechts?

In de Grote Kerkzaal geven gidsen van de Evangelische Broedergemeente doorlopend een toelichting op maat. Op beide dagen start om 14:00 uur vanuit de Grote Kerkzaal een uitgebreide rondleiding langs onder meer de Grote Kerkzaal, de Kleine Zaal en Het Hernhutter Huis.

Op zondag treden liefst drie koren op: om 13:00 uur Toonkunst, om 13:45 uur Cantiamo en om 14:30 uur het Zeister Mannenkoor.

Kerk van de Broedergemeente

4. Kleine Zaal Broedergemeente (Zusterplein 20)

ZA 9-9

ZO 10-9

De Kleine Zaal heeft dezelfde lichte en rustige uitstraling als de Grote Kerkzaal, maar is een stuk intiemer. In de ruimte valt vooral het schilderij De Eerstelingen op. Het werk verbeeldt Jezus Christus omringd door volgelingen uit alle windstreken van de wereld. Dit internationale karakter sluit naadloos aan bij het profiel van de Broedergemeente die vanwege het vele zendingswerk overal leden telt.

Een tweede bezienswaardigheid is de buste van Graaf Von Zinzendorf. Hij is in 1722 de oprichter van de kolonie Herrnhut ('onder de hoede van de Heer'). Uit deze gemeenschap is de Evangelische Broedergemeente ontstaan, ook wel Herrnhutters genoemd.

In de Kleine Zaal geven gidsen van de Evangelische Broedergemeente doorlopend een toelichting op maat. Op beide dagen start om 14:00 uur vanuit de Grote Kerkzaal een uitgebreide rondleiding langs onder meer de Grote Kerkzaal, de Kleine Zaal en Het Herrnhutter Huis.

Zeistkenner Luko van 't Hoenderdaal verrast je op zondag bovendien met een deel van zijn unieke collectie over Zeist. Herken jij de herkomst van de objecten in zijn verzameling?

Graaf Nikolaus Ludwig von Zinzendorf

5. Pleinen Broedergemeente (Zusterplein 12)

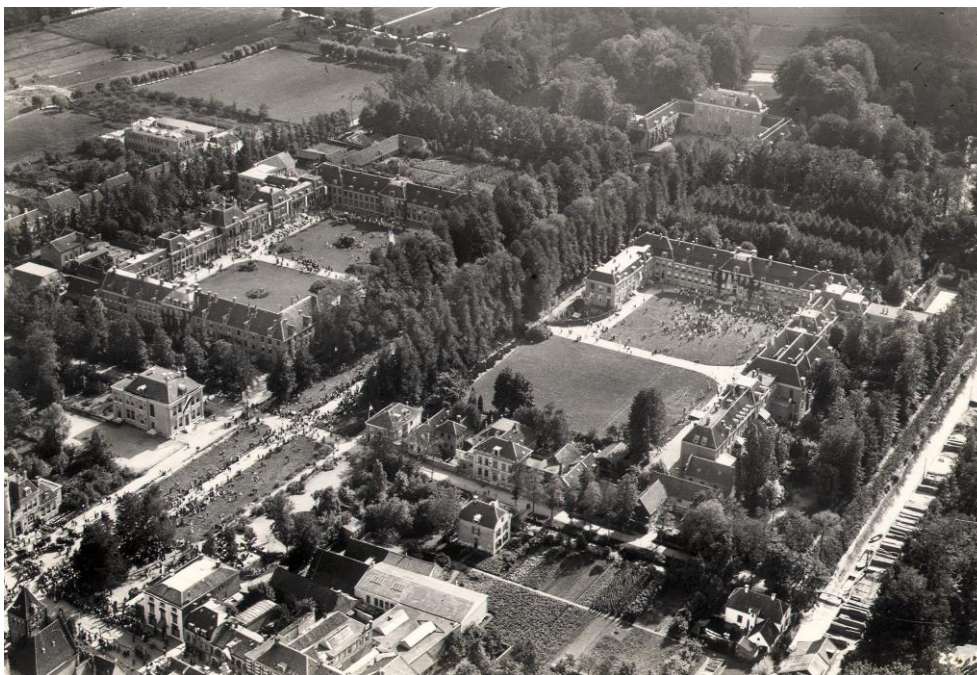
ZA 9-9

ZO 10-9

Slotheer Cornelis Schellinger is begunstiger van de Broedergemeente. Hij geeft halverwege de 18e eeuw toestemming voor de bouw van huizen in de tuinen vóór zijn Slot Zeist. De pleinen zijn dus jonger dan het Slot, maar het ensemble geldt inmiddels als één Rijksmonumentaal complex.

De Hernhutters hebben een grote betekenis gehad voor Zeist. Tot hun komst is Zeist een agrarisch dorp. Hun nijverheid op de pleinen zorgt voor groei en allure. De kwaliteit van het werk is internationaal bekend en trekt klanten als de vrouw van Napoleon, tsaar Alexander I en het Nederlandse koningshuis. Wist je dat er op de pleinen een beeldje van de bekende Hernhutter Comenius staat?

Vanuit de kerk verzorgen gidsen van het Gilde op zaterdag, om 11:00 en 13:00 uur, een rondleiding over de pleinen, inclusief een bezoek aan De Witte Os en een verrassende doorsteek.

Luchtfoto van de pleinen in 1923

6. Restauratieatelier Marieke Walison en galerie Frank Welkenhuysen (Broederplein 15A)

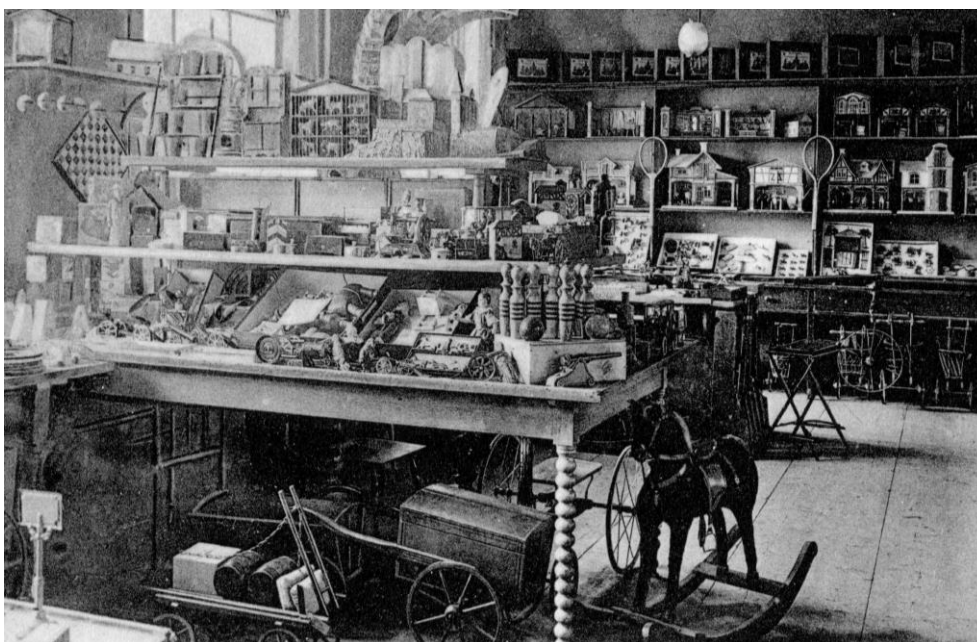
ZA 9-9

ZO 10-9

De leden van de Broedergemeente oefenen vanaf hun komst in Zeist allerlei ambachten uit. De nijverheid op de pleinen zorgt voor groei, allure en volop bedrijvigheid. Tegenwoordig moet je iets beter zoeken, maar worden er nog steeds prachtige beroepen op de pleinen beoefend.

Dit weekend kun je een uniek bezoek brengen aan een van de statige woningen aan het Broederplein met dank aan twee kunstkenners: Marieke Walison (www.mariekewalison.com) en Frank Welkenhuysen (www.kunstexpert.com).

Marieke geeft een toelichting op haar werk in haar eigen restauratieatelier. Bij Frank is een mooie diversiteit aan museale hedendaagse en klassiek moderne kunst te zien: schilderijen en beelden van bekende kunstenaars als Jan Toorop, Eja Siepmann van den Berg, Jaap Hillenius, Qassim Alsaedy, Bart van der Leek en Loek Bos.

Speelgoedwinkel in het Broederhuis van de Broedergemeente

7. Het Hernhutter Huis (Lageweg 27)

ZA 9-9

ZO 10-9

Het Hernhutter Huis vertelt het verhaal van de Broedergemeente in woord en beeld. De geloofsgemeenschap is afkomstig uit het huidige Tsjechië en komt na jaren van vervolging terecht bij Graaf Von Zinzendorf. Daar wordt de kolonie Herrnhut gesticht. Om zendelingen op te leiden wordt een extra vestiging dicht bij zee gezocht. De keuze valt op Nederland, ook vanwege de godsdienstige verdraagzaamheid en de handelsrelaties met overzeese gebieden.

Slotheer Cornelis Schellinger is begunstiger van de Broedergemeente. Hij geeft in de 18^e eeuw toestemming voor de bouw van huizen vóór zijn Slot Zeist.

Het museum is dit weekend gratis toegankelijk. Ken je de schitterende maquette van het Slotcomplex die hier te bewonderen is?

Op beide dagen start om 14:00 uur vanuit de Grote Kerkzaal een uitgebreide rondleiding, verzorgd door gidsen van de Evangelische Broedergemeente, door onder meer de Grote Kerkzaal, de Kleine Zaal en Het Hernhutter Huis.

Zicht op de Lageweg in circa 1900 met links het huidige Hernhutter Huis

8. Wijnhuis De Witte Os (Lageweg 11)

ZA 9-9

ZO 10-9

De leden van de Broedergemeente oefenen vanaf hun komst in Zeist allerlei ambachten uit. De nijverheid op de pleinen zorgt voor groei, allure en volop bedrijvigheid. De werkruimtes liggen vaak aan de achterzijde van de pleinen. Ter hoogte van Lageweg 11 is dit nog goed te zien. Hier liggen allerlei aanbouwen achter de prachtige voorgevels aan het Broederplein. In deze aanbouwen heeft van alles gezeten. Een zeepziederij, een kaarsenmakerij en zelfs een toonkamer van de zilverfabriek van Gerritsen & Van Kempen. De sfeer van toen is nog steeds te ervaren bij Bas en Helene de Jong van wijnhuis De Witte Os. In welke eeuw stap jij hier gevoelsmatig binnen?

Op zaterdag treedt de jonge gitariste en zangeres Lucie Stolk op om 11:30 en 14:00 uur. Het landelijke thema Levend Erfgoed komt hier deze dag terug in de vorm van drie 'foodkunstenaars': een Albanese wijnmaker, een Nederlandse bonbonmaakster en een Hongaarse die prachtig versierde koeken ontwerpt én bakt. Op zondag vertelt Ineke de Jongh verhalen voor alle leeftijden van 12:30 tot 15:00 uur.

Interieur van De Witte Os

9. Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen (Karpervijver 17)

ZA 9-9

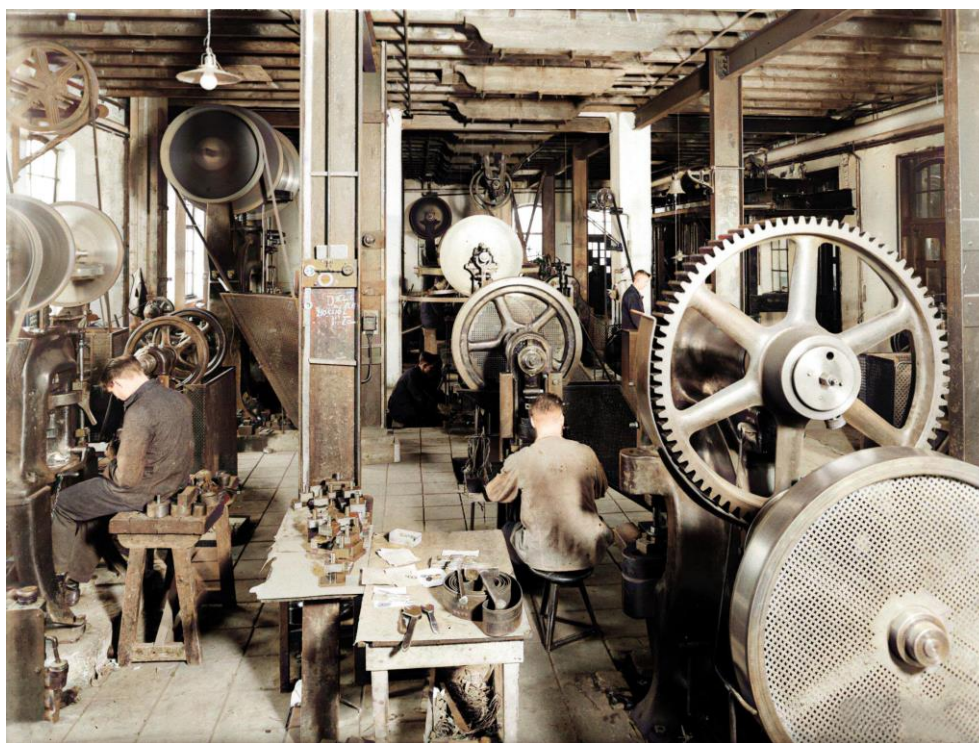
ZO 10-9

Tot ver in de 20e eeuw zorgt de zilverindustrie voor veel werkgelegenheid in Zeist. Eén van de locaties die nog herinnert aan deze periode is het kantoor van Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen. Dit gebouw stamt uit 1931 en is ontworpen door de broers Stuivinga in de stijl van de Amsterdamse School. Deze stijl komt ook terug in de bloembakken. In de gevel kun je zeven reliëfs ontdekken met gereedschappen uit de fabriek. Welke herken jij?

Het voormalige gebruik van het pand is nog af te lezen aan de ramen. Achter de kleine ramen bovenin werkt het kantoorpersoneel. Op de begane grond zitten de zilvermeden. Zij hebben meer licht nodig en daarom zijn de ramen daar groter. Op de tussenverdieping bevinden zich jarenlang de toonzalen.

Met dank aan Bouwbedrijf Wessels Zeist ben je dit weekend van harte welkom om zilverhistorie op te snuiven in een pand dat nog allerlei herinneringen draagt.

Op beide dagen kun je in gesprek met vrijwilligers van de ZilverKamer. Neem gerust je eigen zilverwerk van thuis mee om er een deskundige blik op te laten werpen.

Machinehal van de Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen in 1934 door fotograaf Willem van der Poll

10. Wijngaard Hoog Beek en Royen (Dribergseweg 1)

ZA 9-9

Elke Zeistenaar kent waarschijnlijk het statige witte landhuis Hoog Beek en Royen, markant gelegen bij de oostelijke entree van Zeist. Het huis is gebouwd in 1824 en heeft in de 20^e eeuw gediend als burgemeesterswoning.

Minder mensen kennen het achtergelegen park waar het heerlijk wandelen is. In het park staat onder meer een vuurtoren als waarschuwing voor het effect van de stijgende zeespiegel. Zonder duinen en dijken zou de Noordzee namelijk tot hier in Nederland doordringen. Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen, want in de afgelopen periode heeft Het Utrechts Landschap hard gewerkt aan de klimaatbestendigheid van Hoog Beek en Royen. Kijk maar eens naar de waterstand. Die is weer terug op het niveau van 100 jaar geleden.

Achter het huis bevindt zich de vroegere moestuin. Ooit hebben hier kassen gestaan met fruit, groente en bloemen voor de bewoners. Nu runnen vrijwilligers er onder begeleiding van professionals een wijngaard. Jaar op jaar komen er mooie wijnen tot stand in ons eigen Zeist. Je komt er op zaterdag alles over te weten tijdens een bezoek en... misschien valt er ook wel iets te proeven.

Buitenplaats Hoog Beek en Royen

11. Woonhuis Willem Pijper (2^e Hogeweg 12)

ZA 9-9

ZO 10-9

Zeist kent zowel een Willem Pijperlaan als een Willem Pijperplein. Velen moeten het met minder doen na hun dood. Maar wie is deze man eigenlijk?

Willem Pijper wordt in 1894 geboren in Zeist. In 1915 doet hij examen op de voorloper van het Conservatorium in Utrecht. Pijper ontwikkelt zich tot een van de belangrijkste Nederlandse componisten in de eerste helft van de 20^e eeuw. Al in 1918 wordt zijn werk uitgevoerd door het Concertgebouworkest. Daarnaast is hij actief als docent en publicist in diverse kranten en bladen.

Zijn geboortehuis (tegenwoordig 2^e Hogeweg 12) is niet opengesteld, maar toch een bezoekje waard. Op de gevel bevindt zich namelijk een plaquette en een speciaal gedicht. Hoe vaak ben jij hier eigenlijk al langsgereden zonder het te zien?

Willem Pijper

12. Walkartpark (tegenover Slotlaan 48)

ZA 9-9

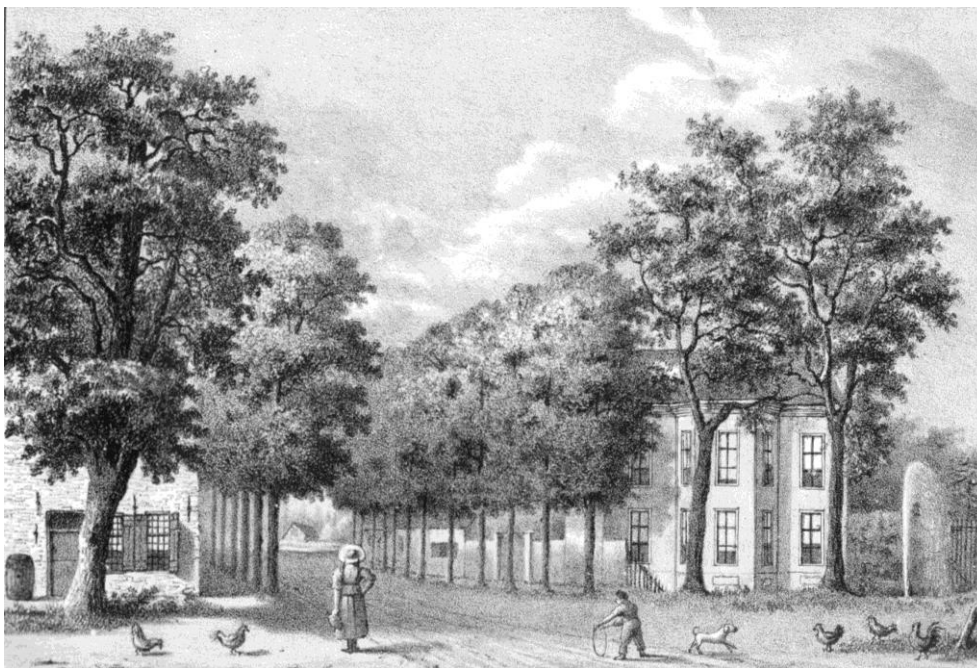
ZO 10-9

Het Walkartpark is tot in de 20^e eeuw de overtuin van de dames Walkart. Zij wonen op de plek van het voormalige postkantoor. Als de laatste zus in 1904 sterft, krijgt de gemeente Zeist de grond en een legaat in eigendom op voorwaarde dat het terrein wordt omgevormd tot een openbaar park en nooit bebouwd wordt. Sommige bomen in het park stammen nog uit de tijd van het oorspronkelijke ontwerp van H. Copijn.

Al snel ontstaat er een probleem als het gemeentehuis wordt gepland in een hoek van de vroegere overtuin. Deze bebouwing valt immers buiten de afspraken, maar gelukkig geven de erven toestemming vanwege de publieke functie van een gemeentehuis. Die goedkeuring komt er echter nooit voor een permanente horecavoorziening. Daarom moet de bekende poffertjeskraam decennialang elke winter worden afgebroken. Hoe vaak ben jij hier vroeger geweest?

Enkele jaren terug heeft het Walkartpark een grootscheepse opknapbeurt gehad onder leiding van Copijn Landschapsarchitecten, inderdaad de nazaten van de oorspronkelijke ontwerper. Het park is een groene oase in het centrum van Zeist en herbergt onder meer drie oorlogsmonumenten.

Ter hoogte van de Foodtrucks treedt op zaterdag tussen 12:00 en 16:00 uur de singer-songwriter Marijn Smeets op.

Huize Walkart

13. Figi (Het Rond 2)

ZA 9-9

In 1850 begint Ludwig Wünsche van de Broedergemeente een banketbakkerszaak op Lageweg 10. De Zwitserse kok en banketbakker George H. Figi koopt de zaak in 1902 en verplaatst deze in 1909 naar Het Rond. In 1917 neemt de familie Ruijs het bedrijf over. Figi ontwikkelt zich vervolgens tot een exclusief hotel-restaurant met concertzaal en wintertuin (1925). Later komen daar onder meer een bioscoop en een scala aan zakelijke faciliteiten bij. In 1994 is Figi ingrijpend verbouwd.

Op zaterdag 9 september leidt oud-directeur Theo Ruijs je om 11:00 en 13:00 uur persoonlijk rond in dit gebouw vol geschiedenis. Ben je wel eens achter de schermen van een theater geweest?

Figi

14. Gemeentehuis (Het Rond 1)

ZA 9-9

Het gemeentehuis staat als huis van de burgers symbool voor onze democratische samenleving. Het hoofdgebouw is gebouwd in 1908 en markant gelegen aan Het Rond. In het portaal van de oude ingang verwijzen de pelikaan (zorgzaamheid) en de uil (wijsheid) naar deugden van een goed gemeentebestuur. Dat geldt ook voor de eekhoorn (spaarzaamheid) en de haan (waakzaamheid) op het dak. Overigens kan de eekhoorn aan de noordkant ook symbool staan voor de bossen van Zeist in die richting. De haan aan de zuidzijde symboliseert in dat geval het agrarische leven in de richting van de Kromme Rijn.

Tussen 14:00 en 16:00 uur kun je in de Publiekshal genieten van de schitterende tentoonstelling over de zilverfabriek Sola. Vrijwilligers van de ZilverKamer zijn aanwezig voor al je vragen. Bovendien start om 14:00 uur een Gilderondleiding door het gemeentehuis.

Gemeentehuis

15. Azijnmakerij De Ster (Maurikstraat 20)

ZA 9-9

Verscholen achter het gemeentehuis, te midden van allerlei nieuwbouw, staat de voormalige azijnfabriek De Ster. De geschiedenis van De Ster begint op een industrieterreintje bij de Koppelsluis in het huidige Nijenheim. In 1861 volgt een verhuizing naar de 2^e Dorpsstraat. Sinds 1876 staat de fabriek op de Maurikstraat naast het herenhuis van de toenmalige eigenaar, familie Liefrink.

De productie van azijn stopt hier in 1957. Sinds 2016 zwaait Frans Broekhuijsen hier de scepter van Proeverij De Azijnmakerij. Hij nodigt je van harte uit om eens binnen te komen kijken. Kun je bedenken waarom er in het voormalige fabrieksgedeelte voorzetwanden zijn gebruikt in plaats van verf?

Azijnmakerij De Ster in 1932

16. Oude Kerk (1^e Dorpsstraat 1)

ZA 9-9

De toren van de Oude Kerk is veruit het oudste gebouw van Zeist. De tufstenen muur uit de 12^e eeuw is aan de buitenkant nog steeds zichtbaar. Nog vroeger moet op deze hoger gelegen plek een oud-Germaanse dingplaats hebben gelegen, de plaats van de volksvergadering, rechtszaken en godsdienstige plechtigheden.

In de Middeleeuwen is de Oude Kerk van groot belang in de regio. Een nieuwe bisschop van Utrecht, destijds één van de belangrijkste personen in het land, moet voor zijn inhuldiging zelfs eigenhandig de kerkklok in Zeist komen luiden om zo het wereldlijk gezag over zijn gebied te aanvaarden. Het kerkelijk gezag krijgt hij in de Dom van Utrecht.

In de kerkvloer zijn resten van zerken te ontdekken. Een deel daarvan is gebarsten in het Rampjaar 1672 tijdens het verblijf van het leger van de Franse koning Lodewijk XIV. De soldaten hebben zich warm gehouden door het stoken van vuurtjes op de grafstenen en die zijn daar niet tegen bestand gebleken. Ontdek je in de kerk de grafsteen van Slotheer Lodewijk van Nassau-Odijk?

De kerkdeuren staan vandaag voor je open. Er is een expositie ingericht en gidsen van de Oude Kerk staan klaar om al jouw vragen te beantwoorden. Daarnaast wordt het prachtige Bätz-orgel bespeeld en kun je om 12:00 en 13:30 uur luisteren naar het Kamerkoor Pniël. Bovendien is de kerktoren tot halverwege voor jou geopend, zodat je met eigen ogen de indrukwekkende kerkklok en een sarcofaag uit de Middeleeuwen kunt bekijken.

Oude Kerk

17. Poortje Kersbergen en duiventoren Ma Retraite (ingang hek bij Utrechtseweg t.h.v. Tesselschadelaan 2)

ZO 10-9

Het poortje van Kersbergen stamt uit 1633, de tijd van de renaissance met speklagen en sluitstenen. Het is het restant van een versterkt huis uit de middeleeuwen. Bij de sloop van de latere buitenplaats in 1934 staat dit poortje al apart naast het huis op het huidige Kersbergenplein. Aannemer Zijlstra koopt het op en plaatst het in zijn eigen tuin.

De duiventoren is het enige restant van de portierswoning van buitenplaats Ma Retraite. Deze woning wordt gebouwd in 1898. In 1960 volgt de afbraak, waarbij de traptoren blijft staan en wordt verbouwd tot duiventoren. In de toren heeft vroeger een klokkenstoel met luidklok gezeten.

Op zondag ben je welkom in de tuin om het poortje en de toren van heel dichtbij te bekijken. Het hek t.h.v. Utrechtseweg 67c is open. Let op de vlag van Open Monumentendag en pas op voor fietsers. Pak jij de kans om het enige bovengrondse restant van de Zeister kastelen aan te raken?

Kasteel Kersbergen in circa 1660

18. Bene Sita (Montaubanstraat 20)

ZA 9-9

Aan de Montaubanstraat vind je nog enkele panden die herinneren aan de vroegere villabebouwing in dit deel van Zeist. Zo staat op nummer 20 de witgepleisterde villa Bene Sita uit circa 1880.

Bene Sita wordt in de Tweede Wereldoorlog gebruikt als onderduikadres. De Joodse Anna en Karl Georg Mazur komen hier in 1943 terecht bij de familie Van Riessen. Ze leven op zolder en hebben daar een verborgen onderduikersruimte voor noodgevallen. In deze video leer je er vast van alles over:

www.geheugenvanzeist.nl/kijken/youtube-filmpjes/onderduiken-in-zeist.

Het echtpaar Mazur heeft de oorlog overleefd en wordt, samen met de familie Van Riessen, herdacht met een gedenksteentje in het trottoir.

De onderduikersruimte bestaat nog steeds en is tijdens Open Monumentendag te bezichtigen, met dank aan de huidige bewoners. Kun je je voorstellen hoe het geweest moet zijn om hier jaren in angst te leven?

Villa Bene Sita

19. Woonhuis Cornelis Jetses (Tulpstraat 18)

ZA 9-9

ZO 10-9

In de bocht van de Tulpstraat liggen vier gemeentelijke monumenten. Huisnummer 14-16 en 18-20 vormen de eerste woningen van het Bloemenkwartier. Met name de topgevels zijn architectonisch interessant.

Nummer 18 heeft als extra bijzonderheid dat het tussen 1909 en 1911 de woning is van illustrator Cornelis Jetses (1873-1955). Jetses is onder meer bekend van Ot en Sien en van het leesplankje waarmee generaties Nederlandse kinderen leren lezen. Kan jij het 'aap noot mies' nog opzeggen?

Het huis van Jetses is niet opengesteld, maar beslist een bezoekje waard. Zeker op zaterdag 9 september om 12:00 uur. Dan leest Stadsdichter Jan-Paul Rosenberg zijn speciaal voor deze gelegenheid geschreven gedicht over Jetses voor.

Overpeinzing bij het woonhuis van wijlen Cornelis Jetses in de Tulpstraat

*We trokken op woeste grond – door houtland, moerassen
met rendierlaarzen, boomstamkano's gingen we op jacht
taal was ons wapen*

*voor de kennisoverdracht, in onze eerste vuren
smeedden we verzen tot gidsen, naar visgrond
en drinkbaar water, een verteerbaar gewas.*

*Toen hielden we halt, stichtten een stad, bedachten
koningen en knechten, omheinden dier en plant
ook onze taal legden we vast*

*in stenen, leesplank, databank, naast klank
werd zij ook teken – schrijvend, lezend sloot het weten
zich rondom ons spreken, stolde onze poëzie tot wezen*

*zonder doel of nut, maar nauw ontstegen
aan hun taak regen de woorden zich aaneen
tot zinnebeeld van troost en zegen, geest*

*die ons bevrijdde, ons doceerde
hoe de eeuwen te trotseren, terug te keren
tot de bron die ons bezielde, leven geeft.*

20. St. Josephkerk (Rozenstraat 22)

ZA 9-9

ZO 10-9

De St. Josephkerk stamt uit 1922-1924 naar een ontwerp van architect Wolter te Riele. Het neogotische gebouw is een baken in een woonwijk vol katholieke sporen. Om de hoek liggen immers ook het zusterhuis Maria-Oord (Rozenstraat 19), het verenigingsgebouw van de R.K. werklieden (Hortensialaan 32) en de voormalige katholieke meisjesschool (Bergweg 1).

De kerk is decennialang het middelpunt van het Rijke Roomsche Leven in Zeist en een bezoek meer dan waard. Let binnen vooral op het Mariabeeld uit 1420 en de biechtstoel (mét een opening voor enveloppen met gulle giften). Kun je op de glas-in-loodramen de Domtoren vinden?

De gidsen van Gilde Zeist weten nog veel meer geheimen van dit prachtige gebouw. Ze vertellen je er graag over tijdens de doorlopende rondleidingen op maat.

Op zondag treden twee koren op in de St. Josephkerk:

- 13:00 uur: Zeister Vrouwenkoor
- 14:00 uur: Vocal Vision
- 15:00 uur: Vocal Vision

St. Josephkerk

21. Rehobôthkerk (Joubertlaan 5)

ZA 9-9

Rehobôth betekent letterlijk 'de Heere maakt ruimte', de plek die God heeft voor alle mensen. Tijdens Open Monumentendag krijgt iedereen de kans om dit gebouw uit 1973 te bezoeken met daarbij een kleine expositie.

De Rehobôthkerk oogt sober, maar zit vol symboliek. Zo bestaat de preekstoel uit drie halve cirkels. Deze cirkels vertegenwoordigen de Heilige Drie-eenheid met God als de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Ook bezienswaardig is het orgel. De bouw van het orgel en het kerkgebouw zijn omwille van de akoestiek optimaal op elkaar afgestemd. Weet jij eigenlijk waarom de zevende toren in het midden van de kerk anders is dan de zes 'beschuitbussen' aan de buitenkant?

Vertegenwoordigers van de Rehobôthkerk heten je vandaag van harte welkom.

Rehobôthkerk

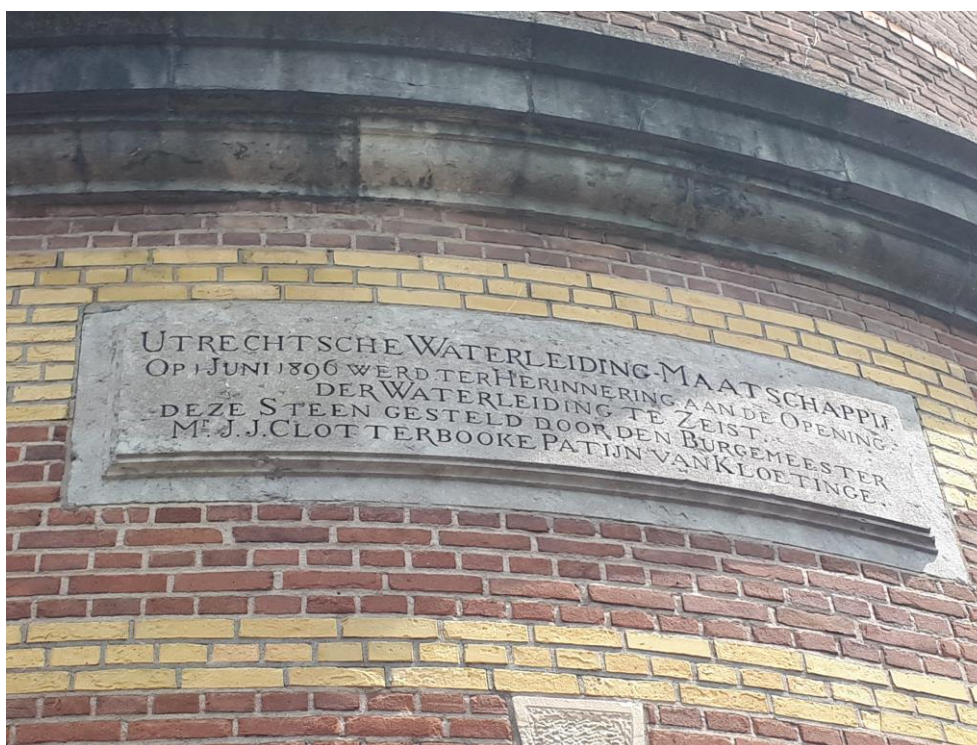
22. Watertoren (Bergweg 24)

ZA 9-9

De cholera-epidemie van 1866 maakt duidelijk hoe belangrijk schoon drinkwater is. Het zorgt voor de aanleg van waterleidingnetten en bijbehorende watertorens. De meeste watertorens hebben twee functies: ze bevatten een reservoir met schoon water én ze zorgen voor een permanente druk op het leidingnet, waardoor er altijd water uit de kraan komt mits gebouwen lager blijven dan de watertoren.

De watertoren van Zeist is gebouwd in 1896. De architectuur is vergelijkbaar met die van de torens in Utrecht (Lauwerhof) en Baarn en heeft kenmerken van de neorenaissance. Zie je in de toren de eerste steen met de volledige naam van de burgemeester naar wie de Patijnlaan is genoemd?

In 2011 wordt de watertoren verkocht aan de familie Van Drie van de gelijknamige rijschool er tegenover. Je bent vandaag welkom om het gebouw te bekijken. De familie Van Drie is persoonlijk aanwezig voor al je vragen. Het beklimmen van de toren is alléén mogelijk als de drukte dat toelaat. Een vrijwillige bijdrage voor het onderhoud van de toren wordt op prijs gesteld.

Herdenkingssteen in de watertoren

23. Oude Begraafplaats (Bergweg 21-23)

ZA 9-9

Eeuwenlang wordt men rond en in de kerk begraven. Tegen het einde van de 18e eeuw ontstaat de roep om begraafplaatsen buiten de bebouwde kom. Dat scheelt verzakkende vloeren in de kerken, het stinkt minder en is hygiënischer. Toch duurt het tot 1829 voordat koning Willem I een verbod uitvaardigt op begraven in de kerk.

In Zeist leidt dat tot de aanleg van de Oude Begraafplaats op een plek die destijds volledig buiten de bebouwing ligt. Tot in de jaren 60 van de 20^e eeuw wordt hier begraven. Bekende Zeistenaren als Huydecoper, Pauw van Wieldrecht en de dames Walkart hebben er hun laatste rustplaats. In deze video ontdek je nog meer voorbeelden:
www.youtube.com/watch?v=4x1VoDt83_s&t=69s.

De gevel van het poortgebouw bevat allerlei symbolen: een staartbijtende slang (cyclus van leven en dood), omlaag gerichte gedoofde fakkels (beëindigd leven), vlinders (onsterfelijke ziel) en een gevleugelde zandloper (de tijd vliegt). Kun je op een offerblok in de onderdoorgang het fossiel van het slakje vinden?

Het linkerdeel van het poortgebouw is tot 1898 doodgravershuis. Daarna jarenlang een wachtkamer en nu vergadert de stichting Oude Begraafplaats er. Het rechterdeel heeft gefungeerd als baarhuis en is nu expositieruimte met een 'baar' als prominent meubelstuk. Je kunt alles te weten komen over J.T. Grothe in de wisseltentoonstelling en over 'begraven in Zeist' in de permanente inrichting.

Voor iedereen die meer wil weten worden er vanaf 12:30 uur doorlopend rondleidingen gegeven met extra aandacht voor de rituelen op begraafplaatsen. Een vrijwillige bijdrage voor het onderhoud van de begraafplaats wordt op prijs gesteld.

Offerblok in het poortgebouw van de Oude Begraafplaats

24. NoorderLichtkerk (Bergweg 92B)

ZA 9-9

ZO 10-9

In 1920 koopt de gereformeerde kerk van Zeist een stuk grond, waarop een jaar later een houten hulpkerk verrijst. Deze hulpkerk verhuist later naar de Van Reenenweg en staat daar nog steeds.

Op de oude plek wordt in 1930 een nieuwe kerk gebouwd in de stijl van de Amsterdamse School. Zie je het bijzondere metselwerk dat daar een kenmerk van is? Links van de ingang bevindt zich de eerste steen. Erachter is een oorkonde ingemetseld.

Het kerkgebouw wordt tegenwoordig gebruikt door de NoorderLichtgemeente, een geloofsgemeenschap met veel aandacht voor ontmoeting en groene initiatieven. Het orgel van de kerk mag volgens de organist gerust 'het geheim van Zeist' worden genoemd.

Op zaterdag vertelt wijkpredikant en kerkhistoricus Roel Bosch om 12:00 uur meer over de geschiedenis van de NoorderLichtkerk en de ontwikkelingen in het gebruik van het gebouw. Later die dag kun je genieten van optredens van Jong MusiCanta (13:00 uur) en MusiCanta (15:00 en 15:45 uur). Op zondag bespeelt organist Brian Lamb speciaal voor jou het orgel om 12:00 en 13:00 uur. Vanaf 14:00 uur volgt een optreden van Reinout en Dries die rustige muziek spelen op piano en trompet.

Zondag openen de kerkdeuren voor Open Monumentendag trouwens pas om 12:00 uur in verband met de voorafgaande kerkdienst. Maar als je zo'n dienst een keer wil meemaken, ben je om 10:00 uur al van harte welkom.

NoorderLichtkerk

25. Dieptetuin (Van Tetslaan 2)

ZA 9-9

ZO 10-9

De Dieptetuin is aangelegd in 1908 en door zijn stijl en plantensoorten uniek in Nederland. De tuin heeft de status van Rijksmonument, omdat het een waardevol en gaaf bewaard gebleven onderdeel is van buitenplaats 't Valckenbosch uit het begin van de 20^e eeuw.

De stenen van de bank bij de oostelijke uitgang hebben vroeger gediend als traptreden naar de buitenplaats. Het dienstgebouw aan de westzijde is tot 1955 de brandweerkazerne van Austerlitz geweest. Kun je in de tuin de beelden van een kinderkopje en een valk vinden?

Vanaf 2012 wordt de Dieptetuin onderhouden door buurtbewoners en andere vrijwilligers die samenwerken in de stichting 'Vrienden van de Dieptetuin'. In de tuin vinden regelmatig evenementen plaats en worden jaarlijks duizenden bezoekers verwelkomd.

Dieptetuin met buitenplaats 't Valckenbosch in 1984

26. Energiecentrum van Mijn Groene Huis (Slotlaan 300)

ZA 9-9

Monumenten vormen een uitdaging in discussies over verduurzaming. Ze zijn vaak oud, matig geïsoleerd én goed beschermd. Dat laatste betekent dat zorgvuldig moet worden gekeken of besparingsmaatregelen passen bij de aard van een gebouw. Waar ligt voor jou de grens?

Het Energiecentrum van Mijn Groene Huis is op zaterdag geopend voor al je vragen. Adviseurs staan klaar om uitleg te geven en er worden films vertoond over duurzaamheidoplossingen. Daarnaast zijn er informatiebijeenkomsten over het verduurzamen van een monument, over hoe je verduurzaming diervriendelijk aanpakt en over subsidie- en financieringsmogelijkheden. Er kan meer dan veel mensen denken. Voor het volledige programma van het Energiecentrum kun je terecht op www.mijngroenehuis.nu/agenda.

Je bent van harte welkom. Ook als je zelf geen monument bezit, maar wel interesse hebt in monumentenzorg.

De foto's bij dit monument laten twee voorbeelden zien van monumenten die prijswinnend zijn gerestaureerd: Ma Retraite en station Huis ter Heide.

Energiecentrum van Mijn Groene Huis

27. Christiaan Huygenstheater (Wilhelminalaan 22)

ZA 9-9

Het Christiaan Huygenstheater is vernoemd naar de man die in 1659 de toverlantaarn heeft uitgevonden. De toverlantaarn kan worden gezien als de opvolger van de kijkdoos, omdat er een groter publiek tegelijkertijd mee vermaakt kan worden. Die vinding leidt tot een zegetocht door Europa en later in de overzeese gebieden. Tot halverwege de 20^e eeuw worden voorstellingen gegeven, meestal in combinatie met een verteller en levende muziek.

Met de opkomst van de film neemt de belangstelling voor de toverlantaarn af. In het Christiaan Huygenstheater wordt de herinnering levend gehouden en geprobeerd om de sfeer van vroeger op te roepen. Zo wordt gebruik gemaakt van authentieke lantaarns, verhalen en muziekstukken uit de 19^e eeuw.

Tijdens Open Monumentendag krijg je de unieke kans om een voorstelling te beleven onder leiding van Elisabeth Waagmeester-Wagenaar. Je bent op zaterdag welkom om 12:00 en 14:00 uur. Verbaas je over de verbluffende techniek van 150 jaar geleden. Een tipje van de sluier wordt opgelicht in de kleine expositie in de foyer, maar veel wordt aan jouw eigen vernuft overgelaten. Snap jij hoe het werkt?

Christiaan Huygenstheater (bron: Margreet Wagenaar)

28. De Wittenberg (Krakelingweg 10)

ZA 9-9

De Reformatorische Bijbelschool begint in 1972 met 12 leerlingen. Na een periode van groei en meerdere verhuizingen volgt in 1980 de stap naar het voormalige internaat van het Christelijk Lyceum. Er zijn op dat moment zeventig studenten. In 1992 wijzigt de naam in De Wittenberg, een verwijzing naar de Duitse plaats waar Maarten Luther in 1517 zijn 95 stellingen aan de kerkdeur spijkt.

De Wittenberg heeft zich ontwikkeld tot een christelijke community rond drie hoofdactiviteiten: een leefgemeenschap, een gastenverblijf van waaruit retraites worden aangeboden en het tussenjaar Inside Out.

Het gebouw van de architectenbroers Stuivinga heeft aan de zuidzijde een bospad als zichtas dat nog resteert uit de tijd van het originele Slotcomplex. De Wittenberg bevat vele kenmerken van de Amsterdamse Schoolstijl. Zie je bijvoorbeeld het ingangsportaal, de brievenbus en de gemetselde plantenbakken?

Je bent welkom bij een expositie in de centrale hal en rondleidingen op maat.

De Wittenberg

29. Begraafplaats Zeister Bosrust (Woudenbergseweg 46)

ZA 9-9

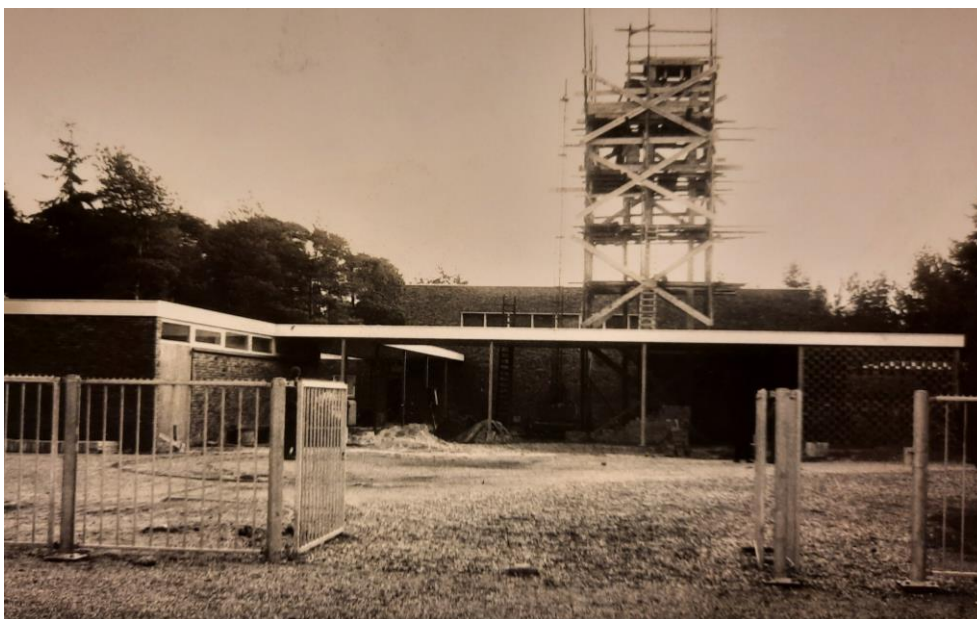
ZO 10-9

Begraafplaatsen zijn tegenwoordig méér dan een plek om te rouwen. Je kunt er vaak heerlijk wandelen in een parkachtige omgeving vol bijzondere natuur. Daarbij valt van alles te ontdekken over grafsymboliek en hoe de funeraire cultuur zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld.

Begraafplaats Zeister Bosrust is aangelegd in 1916, midden in het Zeister Bos. De structuur van de aanleg is gebaseerd op een recht bospad uit de 18^e eeuw. Dit pad loopt als een centrale as vanaf deze ingang over de begraafplaats heen. Nadat de begraafplaats in 1942 richting Zeist is uitgebreid, besluit de gemeente tot het maken van de huidige ingang. In 1962 wordt nabij deze ingang een aula gebouwd en kortgeleden ook een crematorium.

Tijdens Open Monumentendag kun je op eigen gelegenheid een route wandelen langs oorlogsgraven: www.geheugenvanzeist.nl/articles/wandeling-langs-oorlogsgraven.

Op beide dagen vertrekt om 14:00 uur bovendien een bijzondere rondleiding van Gilde Zeist vanaf de oude ingang. Deze bevindt zich net voorbij de rotonde richting Oud London aan je rechterhand. Ga je mee?

Zeister Bosrust tijdens de bouw van de aula in 1966

30. Dorpshuis Austerlitz (Schoolweg 2)

ZA 9-9

Tijdens de hoogtijdagen van het Franse legerkamp in 1804 en 1805 vestigen avonturiers zich in de buurt van de soldaten. Ze hopen iets te verdienen aan de Fransen, maar ook aan alle bezoekers die komen kijken naar de spectaculaire oefeningen op de Zeister heide. Na het vertrek van de Fransen verdwijnen deze verdiensten en volgen jaren van bittere armoede.

Je kunt dit bijzondere dorp op eigen gelegenheid verkennen via deze audiotour: www.izi.travel/nl/87cc-erfgoedwandeling-kom-austerlitz/nl. Meer info in eetcafé Ouwekamp (Oude Postweg 144) of in het Dorpshuis (Schoolweg 2).

Vanuit het Dorpshuis kun je op zaterdag, om 12:30 en 14:30 uur, mee met een rondleiding van Stichting Lokaal Austerlitz langs de hoogtepunten van het dorp. In het Dorpshuis bevindt zich bovendien een vaste expositie over Austerlitz. Heb jij wel eens een touchtable gezien en gebruikt?

Dorpsplein Austerlitz

31. Beukbergen (Amersfoortseweg 59)

ZA 9-9

ZO 10-9

Het grondgebied van Beukbergen strekt zich uit aan weerszijden van de Amersfoortseweg met zichtassen die nog horen bij het lanenstelsel uit de 17^e eeuw. Het huidige landhuis is in 1910 gebouwd. In 1948 komt het in bezit van de Stichting tot steun van de Protestantse Geestelijke Verzorging bij de Krijgsmacht. Sinds 2000 is Landgoed Beukbergen het enige overgebleven Vormingscentrum ten behoeve van militairen en burgermedewerkers. Hiervoor heeft de Stichting een dienstverleningsovereenkomst gesloten met het Ministerie van Defensie.

Beukbergen is een markant punt op de legendarische Wegh der Weegen uit 1647. Jacob van Campen ontwerpt een kaarsrechte weg van 11 kilometer lang en 60 meter breed. Daarmee is de Wegh het grootste infrastructurele project in de provincie Utrecht in de Gouden Eeuw en een voorbeeld voor bijvoorbeeld Unter den Linden in Berlijn en de Champs-Élysées in Parijs.

In het landhuis zijn verschillende ruimtes te bezichtigen waarbij het gebruik in verleden en heden wordt beschreven. Er bevindt zich ook een vitrine van Stichting Legerplaats Soesterberg vol voorwerpen uit WOII én een stand van de Dutch Defence Store. Daarnaast is de kapel uit 1955 opengesteld met twee prachtige glas-in-loodramen. Herken jij de voorstellingen? Op zaterdag kun je hier genieten van een expositie van leden van De Toets. Op zondag vindt om 11:00 en 13:00 uur een Elvis-kerkdienst plaats met als voorganger dominee Fred Omvlee. Tot slot kun je gebruik maken van de aanwezige horeca en vrij wandelen over het terrein.

Impressie van de Wegh der Weegen in de 17e eeuw

32. Oud Zandbergen (Amersfoortseweg 18)

ZO 10-9

De buitenplaats Oud-Zandbergen wordt aangelegd door Jacob van Campen in een formele stijl met lange zichtassen. Van Campen ontwerpt ook het Paleis op de Dam en de majestueuze Wegh der Weegen (nu Amersfoortseweg).

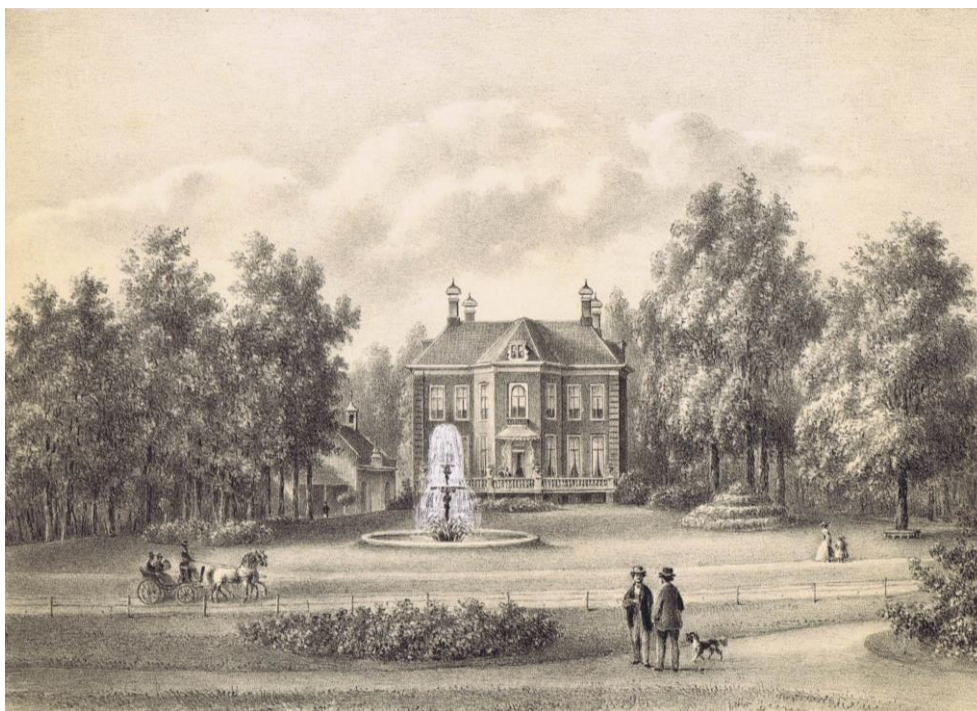
In 1896 wordt het terrein opgekocht door cacaohandelaar Blooker. Hij laat een park aanleggen in de Engelse landschapsstijl. Sinds 1947 vormt Oud-Zandbergen de thuisbasis van het Kerkgenootschap van de Zevendedagsadventisten.

Op zondag verzorgt de gids van de Adventisten drie rondleidingen over het landgoed: om 11:30, 13:00 en 14:30 uur.

Vanaf de hoofdingang van Oud-Zandbergen vertrekken bovendien drie Gilderondleidingen door het buurtschap Huis ter Heide. Deze starten om 12:00, 13:30 en 15:00 uur.

Daarnaast ben je de hele dag welkom in de voormalige wasserij bij het ambachtelijke houtatelier van Guts & Klopper. Kun jij dit ook leren denk je?

Op meerdere momenten op de dag kun je genieten van harpiste Jolijne Viergever. Zij is sinds 2018 verbonden aan het Herman van Veen Arts Center, waar ze tweewekelijks een voorstelling speelt en natuurrondleidingen geeft. Daarnaast schrijft en speelt Jolijne eigen materiaal en treedt ze op als verhalenverteller met de harp.

Oud Zandbergen

33. Shelter vliegbasis Soesterberg (Hertenlaan 12)

ZA 9-9

Het is de vroege ochtend van 5 juni 1967 tijdens de Zesdaagse Oorlog. Israëlische gevechtsvliegtuigen suizen onder de radar door richting Egypte en bombarderen daar verschillende luchtbases. In één klap is de complete Egyptische luchtmacht vernietigd.

De NAVO beseft na deze verrassingsaanval dat haar eigen vliegtuigen net zo kwetsbaar zijn. Daarom krijgt iedere NAVO-basis in Europa bomvrije shelters (schuilplaatsen). Gemaakt van golfplaat met daarop een huid van gewapend beton weerstaan ze een directe inslag van 500-ponder bommen. De shelters staan ogenschijnlijk lukraak in het landschap, maar dat is geen toeval. Kan jij bedenken waarom?

De shelters zijn de stille getuigen van de Amerikaanse naoorlogse luchtverdediging tegen een mogelijke Russische aanval. Vanaf 1978 worden in deze shelters straaljagers 'geparkeerd' en onderhouden. Nu hebben veel shelters een nieuwe rol. Als kantoor, opslag, evenementenlocatie of werkplaats voor kunstenaars. Andere shelters zijn afgesloten en worden teruggegeven aan de natuur.

De shelter 611 is op zaterdag opengesteld. Vrijwilligers van Het Utrechts Landschap staan voor je klaar.

Kom bij voorkeur op de fiets. Ben je met auto? Volg dan de parkeerborden op de Elandlaan.

Shelter vliegbasis Soesterberg

34. Commandobunker vliegbasis Soesterberg (Hertenlaan 12)

ZA 9-9

Bijna 100 jaar lang is het terrein van Park Vliegbasis Soesterberg een officieel vliegveld. Een vliegveld dat de bakermat is geweest van de Nederlandse luchtvaart aan het begin van de 20^e eeuw en een belangrijke rol heeft vervuld in de Tweede Wereldoorlog en in de Koude Oorlog daarna.

Decennia lang is dit gebied hermetisch afgesloten van de buitenwereld. Juist daardoor is een schitterend natuurgebied ontstaan dat tegenwoordig wordt beheerd door Het Utrechts Landschap.

Verborgen tussen de bomen bevindt zich nog steeds de Amerikaanse commandobunker. Dit gebouw is bestand tegen alles dat de Sovjets tijdens de Koude Oorlog kunnen inzetten: chemisch, nucleair en biologisch. Hier kan je de dreiging van de Koude Oorlog nog steeds ervaren. Onder meer via de gloednieuwe expositie van Het Utrechts Landschap die op zaterdag voor het eerst te bezichtigen is. Hoe lang denk jij het binnen vol te houden in tijden van oorlog?

Kom bij voorkeur op de fiets. Ben je met auto? Volg dan de parkeerborden op de Elandlaan.

Commandobunker vliegbasis Soesterberg

35. Maria Christina Kerk (Dolderseweg 123B)

ZA 9-9

De inwoners van Den Dolder gaan jarenlang naar de kerk op het terrein van zeepfabriek De Duif van Christoph Pleines. In 1935 schenkt Unilever, de nieuwe eigenaar van de fabriek, grond voor de realisatie van een eigen kerkgebouw. Pleines stuurt hier nog een speciale bedankbrief voor naar de directie.

Mede door de oorlogsjaren duurt het tot 1953 voordat de Maria Christinakerk er daadwerkelijk staat. De naam verwijst onder meer naar prinses Christina.

Naast de kerk ligt een tuin vol symboliek. Zo verwijst de cirkelvorm naar de eeuwigheid en volmaaktheid van God en het waterornament naar de levenscyclus met de doop, de dood en de wederopstanding. De vier paden staan voor de vier windstreken en de vier bloemperken zijn gevuld met planten en struiken in de vier kleuren van het kerkelijk jaar: rood, groen, paars en wit.

Vrijwilligers van de kerk vinden het leuk als je een kijkje komt nemen en trakteren je graag op een kopje koffie of thee. Bovendien is het 'zeepfabriekje' aanwezig, exposeert Peter van der Werff een deel van zijn werk en zijn er artikelen te koop van de Wereldwinkel. Kom je een kijkje nemen?

Glas in lood met de apostel Petrus in de Maria Christinakerk

36. Begraafplaats Het Stille Hofje (ingang tussen Pleineslaan 66 en 68)

ZA 9-9

ZO 10-9

Je kunt er tientallen keren langsrijden zonder het te zien: het toegangshek van begraafplaats Het Stille Hofje. Al meer dan 100 jaar worden hier overledenen naar hun laatste rustplaats gebracht.

Het Stille Hofje is aangelegd door zeepfabrikant Christoph Pleines in 1904. Hij zorgt ook voor een fabriek, woningen, een boerderij, een school en een postkantoor in het dorp.

De rechthoekige begraafplaats bevindt zich aan het eind van een lang toegangspad. De graven liggen aan een padenstelstel, dat de vorm heeft van een Latijns kruis. Weet je dat je hier ook het graf van de zoon en de vrouw van Pleines zelf kunt vinden?

Na jaren van verwaarlozing is Het Stille Hofje deze eeuw schitterend opgeknapt.

De begraafplaats is beide dagen open. Vrijwilligers van de stichting zijn aanwezig om jou met trots meer te vertellen. Je kunt ook een fototentoonstelling van de Historische Vereniging Den Dolder bezichtigen. Op zondag verzorgt Mieke van der Ploeg twee rondleidingen over deze verborgen parel in Den Dolder: om 12:30 en 14:30 uur.

*Het Stille Hofje met het graf van leden van de familie Pleines
(bron: Het Stille Hofje)*

37. Badhuis (Dolderseweg 164)

ZA 9-9

ZO 10-9

Op initiatief van geneesheer-directeur Cox krijgt de Willem Arntsz Hoeve in 1931 een badhuis. In het badhuis bevinden zich een kuipbad en vijf douches. Doordeweeks is het bedoeld voor het personeel van de Willem Arntsz Hoeve. Op zaterdag mogen ook bewoners van Den Dolder er gebruik van maken. Een bad kost 20 cent en een douche de helft. Voor zeep moet 3 cent worden betaald en voor de huur van een handdoek of badmuts 5 cent. Het badhuis doet dienst tot 1971. Nu fungeert het pand als plaatselijke brandweerpost.

Tijdens het Open Monumentendagweekend kun je de brandweerauto's én het pand van binnen bezichtigen. Herken je de Amsterdamse Schoolbouwstijl?

Badhuis in circa 1980

38. Directiegebouw (Vijverhof 26A)

ZA 9-9

ZO 10-9

De Willem Arntsz Hoeve staat symbool voor nieuwe opvattingen in de psychiatrie aan het begin van de 20e eeuw. Hierin staan arbeidstherapie en contact met de natuur voorop. Patiënten krijgen zo een beter leven dan in de zogenaamde dolhuizen.

Het Directiegebouw heeft kenmerken van de chaletstijl en vormt de toegang tot het zorgcomplex. Zie je de bocht vanaf de doorgaande Dolderseweg? Geneesheer-directeur Cox wil aan het begin van de 20^e eeuw namelijk niet dat het complex is te zien vanuit de 'normale wereld'. Hij wil daarmee zijn patiënten beschermen en mogelijk ook gedoe met het dorp voorkomen. Gelukkig zijn we inmiddels 100 jaar verder en proberen we, waar mogelijk, beide werelden juist te integreren.

Binnen stellen Koen en Dees Wilgehof-Sodaar hun atelier annex galerie open: op zaterdag tussen 11:00 en 16:00 uur en op zondag tussen 11:00 en 14:00 uur. Op zaterdag vertrekken vanaf het directiegebouw om 11:00, 12:00, 13:00, 14:00 en 15:00 uur rondleidingen van 't Gilde over de schitterende middenas van de Willem Arntsz Hoeve. Deze wandelingen duren ongeveer één uur. Ook Filmhuis Den Dollywood opent haar deuren op zaterdag met een programma (historische) films.

Op zondag strijkt tussen 12:00 en 14:00 uur pianist Guus Westdorp neer bij het Directiegebouw. Hij begeleidt allerlei optredens op het Blauwe Podium, een plek waar iedereen welkom is en het publiek mag meezingen.

Directiegebouw kort na de bouw in 1910

39. Geheerzaal (Vijverhof 41)

ZA 9-9

ZO 10-9

De Geheerzaal is gebouwd in 1911 en daarmee een van de oudste gebouwen op het terrein. Het ligt op de centrale as, achter het Directiegebouw. Het pand is gebruikt voor zang- en toneeluitvoeringen, godsdienstoefeningen en later onder meer als gymzaal.

Momenteel wordt de Geheerzaal gebruikt door Stichting P'Arts die letterlijk ruimte wil geven aan beeldende kunst. Dat doen ze ook dit weekend met een expositie in de Geheerzaal. Kinderen zijn van harte welkom om met karton hun eigen monument te maken. Speciaal voor de Open Monumentendagen is ook de Historische Vereniging aanwezig met een historische fototentoonstelling.

Geheerzaal in 1965

40. Bedrijfsgebouw (Vijverhof 43)

ZA 9-9

ZO 10-9

Het Bedrijfsgebouw stamt uit 1912 en komt voort uit de gedachte dat de Willem Arntsz Hoeve een volledig zelfvoorzienend complex moet zijn. In het gebouw bevinden zich dan ook keukens, magazijnen, vergader- en eetruimtes voor het personeel, een apotheek, een arts en slaapruidtes voor leerlingverpleegsters. In de loop der jaren blijkt het echter toch slimmer te zijn om voor bepaalde diensten derden in te huren.

Aan de voorzijde bevindt zich een plaquette ter herinnering aan WO II: "In dankbare herinnering aan de gastvrijheid, genoten door patiënten en personeel van de provinciale ziekenhuizen nabij Santpoort en te Bakkum gedurende de evacuatieperiode 1942-1946." Met de kennis van nu is dit bord nogal cynisch, omdat 'de gastvrijheid' heeft geresulteerd in 1143 slachtoffers van actieve verwaarlozing.

Tegenwoordig zit in het Bedrijfsgebouw onder meer de werkruimte van kunstenaar Marc Brussee. Hij opent op zaterdag graag zijn deuren. Op zondag bouwt Marc een middeleeuws tentenkamp op het grasveld tegenover het atelier. Hier vinden die dag ook middeleeuwse vechtdemonstraties plaats. Deze worden afgewisseld met geïmproviseerde optredens van Theatersportgroep TotsloT.

Wasserij in het Bedrijfsgebouw

41. Ketelhuis (Vijverhof 47)

ZA 9-9

ZO 10-9

In de beginjaren van de Willem Arntsz Hoeve worden alle gebouwen afzonderlijk verwarmd door stoom. Dit ketelhuis uit 1928 maakt centrale verwarming mogelijk. De overcapaciteit wordt benut voor de wasserij.

Als de warmtebehoefte van de gehele Willem Arntsz Hoeve te groot wordt voor dit ketelhuis, functioneert het gebouw nog jarenlang als warmwatervoorziening voor de centrale keuken en het bedrijfsgebouw.

De nieuwe eigenaar van het terrein, gebiedsontwikkelaar BPD, nodigt je van harte uit om de indrukwekkende ketels van dichtbij te komen bekijken. Je kunt dan ook al je vragen stellen over de toekomst van het terrein.

Ketelhuis in de oorlogsjaren

42. Carré (Vijverhof 51)

ZA 9-9

ZO 10-9

Het gebouw Carré is vernoemd naar de vorm van het complex dat aan drie zijden een binnentuin omsluit. Carré stamt uit 1937 en heeft jarenlang gefunctioneerd als werkplaatsengebouw van de Willem Arntsz Hoeve. Hier zijn allerlei ambachten geleerd als timmeren, schilderen en matten maken. De grote ramen herinneren nog aan deze functies.

Een gedeelte van Carré is beide dagen geopend. Binnen kun je informatie krijgen over de toekomstplannen voor het gebouw.

Cliënten tijdens werkzaamheden in Carré

43. Historische moestuin (Boerderijlaantje)

ZA 9-9

ZO 10-9

De historische moestuin Eigen Oogst is nauw verbonden met de geschiedenis van de psychiatrie, met name met de rigoureuze ommekeer in het denken hierover aan het eind van de 19e eeuw: patiënten moeten niet meer worden opgesloten, maar begeleid. Niet meer in een stad, maar midden in de natuur. Een rustgevende omgeving bevordert immers het herstel.

Daarom zoekt het Willem Arntsz Huis een locatie buiten de stad Utrecht en vindt deze in Den Dolder. Het eerste gebouw van de Willem Arntsz Hoeve uit 1907 wordt een echte hoeve: een boerderij met moestuin en akkerland t.b.v. de arbeidstherapie.

De historische moestuin is nog steeds in bedrijf en wordt sinds de jaren 90 beheerd door Tuinvereniging Eigen Oogst. Met bijna 100 leden wordt enthousiast getuinierd. De basisbeginselen van natuurlijk tuinieren worden hier al 100 jaar gerespecteerd en zijn inmiddels uitgebreid met de hedendaagse ecologische inzichten. De tuin heeft contacten met de Bloementuin op het terrein van de Willem Arntsz Hoeve en met andere ecologische moestuinen in de omgeving.

Blikvanger van de moestuin is de historische warmtemuur. Deze is geplaatst aan de noord- en oostkant van de tuin, terwijl de zuidkant van de tuin is opengelaten. Waarom is dat gedaan denk je?

Je bent beide dagen van harte welkom: bezoek het plantenasiel en loop mee met de doorlopende rondleidingen.

Historische moestuin (bron: Tuinvereniging Eigen Oogst)

44. Tuinderij Uit de Kluiten (naast Tuinlaan 1)

ZA 9-9

Tuinderij Uit de Kluiten is een levendig vrijwilligersproject waar zoveel mogelijk gewerkt wordt met cliënten van zorginstellingen op het terrein en met inwoners uit het dorp. Er werken momenteel zo'n 18 vrijwilligers samen. Zij verzorgen het land en de dieren, doen bouwwerkzaamheden of verkopen producten vanaf de kraam op woensdag-, vrijdag- en zaterdagmiddag. Op zaterdag vertellen we graag over hoe we werken aan duurzaamheid in groen én in sociaal opzicht. Wees welkom om onze producten te proeven of te kopen. De koffie en thee staat klaar.

In de jaren 70 heeft hier tegenover, op de plek van het huidige gebouw van Reinaerde, de bezetting o.l.v. Carel Muller plaatsgevonden. Muller is in die periode directeur van de psychiatrische afdeling Dennendal. Hij heeft een onorthodoxe visie op behandelmethoden en komt in een hevig conflict met de autoriteiten. Dit mondt uit in een ontruiming van het gebouw en tot een landelijke discussie over 'vermaatschappelijking' in de psychische zorg. Inmiddels zijn veel van Mullers ideeën gemeengoed geworden.

Aan het werk op de tuinderij (bron: Tuinderij uit de Kluiten)

45. De Bloementuin (Distelvlinder 6)

ZO 10-9

De Bloementuin is onderdeel van WIJ 3.0. Deze organisatie biedt activiteiten aan voor cliënten van de zorginstellingen op het terrein van de voormalig Willem Arntsz Hoeve en daarbuiten. Deelnemers werken op diverse locaties om structuur en werkritme te krijgen, waardevolle werkervaring op te doen en mensen te ontmoeten.

In de Bloementuin zijn het hele jaar klussen te doen in de moestuin, de kassen en het dierenverblijf. Ook helpen deelnemers bij de verkoop van bloemen en planten.

Op zondag mag je zelf een seizoensboeket komen plukken. Vind je het moeilijk om te kiezen uit al het moois? Dan helpen de deelnemers je graag een handje mee.

De Bloementuin (bron: Wij30)

Activiteitenoverzicht

Elk monument is op zichzelf al een bezoek waard. Maar speciaal voor jou vinden er bij diverse monumenten extra activiteiten plaats. In dit overzicht vind je alles op een rijtje. In de beschrijving van het monument wordt de activiteit nader toegelicht.

Zaterdag 9 september (doorlopend)

- Bezoek het restauratieatelier en de kunstexpositie bij Marieke Walison en Frank Welkenhuysen (6)
- Gratis toegang tot museum Het Hernhutter Huis (7)
- Doorlopende activiteiten bij De Witte Os (8)
- Expositie en informatiepunt De ZilverKamer in Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen (9)
- Wijn proeven in Wijngaard Hoog Beek en Royen (10)
- Expositie, orgelmuziek en doorlopende rondleidingen in de Oude Kerk (16)
- Doorlopend bezoek aan villa Bene Sita met de onderduikersruimte (18)
- Doorlopende rondleidingen in de St. Josephkerk (20)
- Doorlopende rondleidingen in de Rehobôthkerk (21)
- Doorlopende bezichtiging van de watertoren (22)
- Expositie in het poortgebouw en doorlopende rondleidingen over de Oude Begraafplaats (23)
- Diverse presentaties over verduurzaming in het Energiecentrum van Mijn Groene Huis (26)
- Expositie en doorlopende rondleidingen in De Wittenberg (28)
- Expositie in het Dorpshuis in Austerlitz (30)
- Expositie van De Toets in de kapel van Beukbergen (31)
- Gloednieuwe expositie in de Commandobunker van vliegbasis Soesterberg (34)
- Diverse exposities en activiteiten in de Maria Christina Kerk (35)
- Fototentoonstelling op begraafplaats Het Stille Hofje (36)
- Stap in een echte brandweerwagen bij het Badhuis (37)
- Bezoek de atelierruimtes van Koen en Dees in het Directiegebouw (38)
- Doorlopende filmvoorstelling in Den Dollywood in het Directiegebouw (38)
- Expositie van P'Arts, kinderactiviteit en historische fototentoonstelling in de Geheuzaal (39)
- Bezoek het atelier van Marc Brussee in het Bedrijfsgebouw (40)
- Doorlopende rondleidingen in de historische moestuin (41)

Zaterdag 9 september (op tijd)

10:00 uur:	opening Open Monumentendag voor genodigden door wethouder Walter van Dijk in de Zilverfabriek van Gerritsen & Van Kempen (9)
11:00 uur:	rondleiding over de pleinen van de Broedergemeente (5)
11:00 uur:	rondleiding achter de schermen van Figi (13)
11:00 uur:	rondleiding over de middenas van de Willem Arntsz Hoeve (38)
11:30 uur:	optreden Lucie Stolk bij De Witte Os (8)
12:00 uur:	optreden Kamerkoor Pniël in de Oude Kerk (16)
12:00 uur:	voordracht gedicht over Cornelis Jetses bij zijn voormalige woonhuis (19)
12:00 uur:	toelichting op de geschiedenis van het kerkgebouw door Roel Bosch in de NoorderLichtkerk (24)
12:00 uur:	toverlantaarnvoorstelling in het Christiaan Huygenstheater (27)
12:00 uur:	rondleiding over de middenas van de Willem Arntsz Hoeve (38)
12:00-16:00 uur:	optreden Marijn Smeets in het Walkartpark (12)
12:30 uur:	rondleiding vanuit het Dorpshuis door Austerlitz (30)
13:00 uur:	rondleiding over de pleinen van de Broedergemeente (5)
13:00 uur:	rondleiding achter de schermen van Figi (13)
13:00 uur:	optreden Jong MusiCanta in de NoorderLichtkerk (24)
13:00 uur:	rondleiding over de middenas van de Willem Arntsz Hoeve (38)
13:30 uur:	optreden Kamerkoor Pniël in de Oude Kerk (16)
14:00 uur:	rondleiding door diverse gebouwen van de Broedergemeente (3/4/7)
14:00 uur:	optreden Lucie Stolk bij De Witte Os (8)
14:00 uur:	rondleiding door het gemeentehuis (14)
14:00 uur:	toverlantaarnvoorstelling in het Christiaan Huygenstheater (27)
14:00 uur:	rondleiding over begraafplaats Zeister Bosrust (29)
14:00 uur:	rondleiding over de middenas van de Willem Arntsz Hoeve (38)
14:00-16:00 uur:	expositie zilverfabriek Sola in het gemeentehuis (14)
14:30 uur:	rondleiding vanuit het Dorpshuis door Austerlitz (30)
15:00 uur:	optreden MusiCanta in de NoorderLichtkerk (24)
15:00 uur:	rondleiding over de middenas van de Willem Arntsz Hoeve (38)
15:45 uur:	optreden MusiCanta in de NoorderLichtkerk (24)

Zondag 10 september (doorlopend)

- Doorlopende rondleidingen in Slot Zeist (1)
- Vaste expositie 'Het Verhaal van Slot Zeist' in Slot Zeist (1)
- Diverse theateroptredens in Slot Zeist (1)
- Optredens van André Schreiber, César Léger, Albertjan Haan en Ina Geisler op het voorplein van Slot Zeist (1)
- Expositie Luko van 't Hoenderdaal in de Kleine Zaal van de Broedergemeente (4)
- Bezoek het restauratieatelier en de kunstexpositie bij Marieke Walison en Frank Welkenhuysen (6)
- Gratis toegang tot museum Het Hernhutter Huis (7)
- Doorlopende activiteiten bij De Witte Os (8)
- Expositie en informatiepunt De ZilverKamer in Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen (9)
- Doorlopende rondleidingen in de St. Josephkerk (20)
- Bezoek het houtatelier van Guts & Kloppe en geniet van de muziek van harpiste Jolijne Viergever (32)
- Fototentoonstelling op de begraafplaats Het Stille Hofje (36)
- Stap in een echte brandweerwagen bij het Badhuis (37)
- Bezoek de atelierruimtes van Koen en Dees in het Directiegebouw (38)
- Expositie van P'Arts, kinderactiviteit en historische fototentoonstelling in de Geheuzaal (39)
- Middeleeuws tentenkamp, vechtdemonstraties en theatersportgroep TotsloT bij het Bedrijfsgebouw (40)
- Doorlopende rondleidingen in de historische moestuin (41)
- Seizoensboekje plukken in De Bloementuin (45)

Zondag 10 september (op tijd)

11:00 uur:	Elvis-kerkdienst in de kapel van Beukbergen (31)
11:30 uur:	rondleiding over landgoed Oud-Zandbergen (32)
12:00 uur:	orgelmuziek door Brian Lamb in de NoorderLichtkerk (24)
12:00 uur:	rondleiding door Huis ter Heide (32)
12:00-14:00 uur:	het Blauwe Podium onder leiding van Guus Westdorp bij het Directiegebouw (38)
12:30 uur:	optreden dansschool Olga van Koningsbrugge in het Slottuintheater (1)
12:30 uur:	rondleiding over begraafplaats Het Stille Hofje (36)
12:30-15:00 uur:	verhalenvertelster Ineke de Jongh in De Witte Os (8)
13:00 uur:	optreden Zeister Kamerkoor in het Slottuintheater (1)
13:00 uur:	optreden Toonkunst in de Grote Kerkzaal van de Broedergemeente (3)
13:00 uur:	optreden Zeister Vrouwenkoor in de St. Josephkerk (20)
13:00 uur:	orgelmuziek door Brian Lamb in de NoorderLichtkerk (24)
13:00 uur:	Elvis-kerkdienst in de kapel van Beukbergen (31)
13:00 uur:	rondleiding over landgoed Oud-Zandbergen (32)
13:30 uur:	optreden dansschool Olga van Koningsbrugge in het Slottuintheater (1)
13:30 uur:	rondleiding door Huis ter Heide (32)
13:45 uur:	optreden Cantiamo in de Grote Kerkzaal van de Broedergemeente (3)
14:00 uur:	optreden Zeister Kamerkoor in het Slottuintheater (1)
14:00 uur:	rondleiding door diverse gebouwen van de Broedergemeente (3/4/7)
14:00 uur:	optreden Vocal Vision in de St. Josephkerk (20)
14:00 uur:	optreden Reinoud en Dries in de NoorderLichtkerk (24)
14:00 uur:	rondleiding over begraafplaats Zeister Bosrust (29)
14:30 uur:	optreden Kobadji Djembé in het Slottuintheater (1)
14:30 uur:	optreden Zeister Mannenkoor in de Grote Kerkzaal van de Broedergemeente (3)
14:30 uur:	rondleiding over landgoed Oud-Zandbergen (32)
14:30 uur:	rondleiding over begraafplaats Het Stille Hofje (36)
15:00 uur:	optreden Vocal Vision in de St. Josephkerk (20)
15:00 uur:	rondleiding door Huis ter Heide (32)
15:15 uur:	optreden Close in het Slottuintheater (1)

Overzichtskaarten

Monument

- 1 Slot Zeist
- 2 Godsakker
- 3 Grote Kerkzaal
- 4 Kleine Zaal
- 5 Pleinen Broedergemeente
- 6 Restauratieatelier en galerie
- 7 Het Hernhutter Huis
- 8 Witte Os
- 9 Zilverfabriek Gerritsen & Van Kempen
- 10 Wijngaard Hoog Beek en Royen
- 11 Woonhuis Pijper
- 12 Walkartpark
- 13 Figi
- 14 Gemeentehuis
- 15 Azijnmakerij De Ster

Monument

- 16 Oude Kerk
- 17 Poortje Kersbergen / duiventoren Ma Retraite
- 18 Bene Sita
- 19 Woonhuis Cornelis Jetses
- 20 St. Josephkerk
- 21 Rehobothkerk
- 22 Watertoren
- 23 Oude Begraafplaats
- 24 NoorderLichtkerk
- 25 Dieptetuin
- 26 Energiecentrum van Mijn Groene Huis
- 27 Christiaan Huygenstheater
- 28 De Wittenberg
- 29 Zeister Bosrust

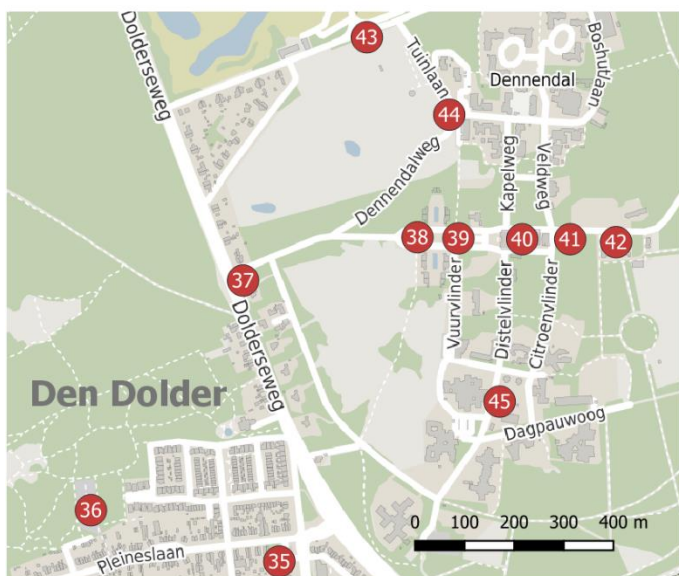
Monument

30 Dorpshuis

Monument

- 31 Beukbergen
- 32 Oud Zandbergen
- 33 Shelter
- 34 Commandobunker

Monument

- 35 Maria Christina Kerk
- 36 Het Stille Hofje
- 37 Badhuis
- 38 Directiegebouw
- 39 Gehoorzaal
- 40 Bedrijfsgebouw
- 41 Ketelhuis
- 42 Carré
- 43 Historische moestuin
- 44 Tuinderij Uit de Kluiten
- 45 De Bloementuin

GEHEUGEN VAN ZEIST

www.GeheugenvanZeist.nl

**OPEN
MONUMENTENDAG**

**VRIENDEN
LOTERIJ**
WIN MEER, BELEEF MEER

CultuurZeist

